

A „medvevadász” Maderspach Kinga: Egy Zsil-völgyi földesúr – Maderspach Viktor. Püski Kiadó, Budapest. 2021. 401 o.

Gurzó K. Enikő

„Létezik egy végtelenül egyszerű eszköz, amellyel meg lehet állítani a pillanatot. Ez nem a varázslat, ez a camera obscura. A lyukkamera apró nyílásán bejövő fény az időtlenség tartományába röpit egy képet, azt fekete dobozának hátlapjára rajzolja, amely azután ott marad örökre” – írja az *Egy Zsil-völgyi földesúr – Maderspach Viktor* című könyv előszavában az unoka, Maderspach Kinga, hozzátéve, hogy a kötet ugyanez szeretne lenni: nyolcszáz év kalandos családtörténetéből egy aprócska pillanat. Egy Zsil-völgyi történet, amely 1875-ben kezdődik, és 1921-ben zárul.

Maderspach Kinga itt tesz említést arról is, hogy Maderspach Viktor könyvei sokáig feketelistán szerepeltek, így közeli rokonként ők sem sokat tudtak a „medvevadásról”. De miután eljutott a Zsil völgyébe felmenője emléktáblájához, a későbbi Viktor-nyeregbe, valamint a petrozsényi iskolába, és ott megismerkedett helyi magyarokkal, kalauza, Martonossy Imola eljuttatta hozzá Maderspach Viktor két vastos könyvét eredeti kiadásban.¹ Ez a meglepetésszerű esemény bátorította arra, hogy írjon egy könyvet a nagyapjáról, a rejtőzködő emberről, a fiatal vőlegényről, a hegyi pásztorok védelmezőjéről, a párbajhősről, a politikusról és a menekültről, aki politikai okok miatt kénytelen volt hátrahagyni a családját és imádott hegyeit.

Maderspach Kinga *Egy Zsil-völgyi földesúr – Maderspach Viktor* című könyve esetében a történetírás egyik sajátos válfajával van dolgunk, hiszen a szerző a „címszereplő” leszármazottjaként kutatta fel a múlt eseményeit, ezért a téma feldolgozása, közreadása felülemelkedik a száraz tények közlésén. Az érzelmi szál, a csodálat, a tisztelet azonban nemhogy rontana a szövegen, hanem épp ellenkezőleg: élvezetessé, szerethetővé, könnyen befogadhatóvá teszi azt.

A csaknem félezer oldalas kötet két fejezetre tagolódik, azok pedig továbbá alfejezetekre. Míg az első rész egy objektivitásra törekvő szubjektív történetmesélés, a második Maderspach Viktor írásainak gyűjteménye, amelyekhez olyan közlemények társulnak, amelyeknek szerzői Maderspach Viktorra reflektálnak.²

Az előszót követő első fejezet első része Maderspach Károly³ 1849.

¹ Nem derül ki, melyik két könyvről van szó, csupán annyit tud meg az olvasó, hogy azok Martonossy Imola szüleinek a könyvtárából kerültek ki.

² A könyvbe Kelemen Tibor lupényi gyógyszerész és dr. Saád Ferenc írásait, valamint a *Csendőrségi Lapok* egyik 1930. évi vonatkozó cikkét válogatta be a szerkesztő.

³ Mérnök, feltaláló, fegyverszállító, az 1848-as forradalom mártírja. <https://banaticum.com>

augusztus 23-i öngyilkosságával kezdődik. Károly a nagyapja volt Viktornak, a nevét viselő kohó és a vasmű irányítója, aki a szabadságharcosokat fegyverekkel látta el. Ruszskabányai háza az ellenállás központjának számított. De a harcok elbuktak, és a feleségét, Buchwald Franciskát megvesszőzték Ruszskabánya főterén. Ez azonban nem akadályozta meg őt abban, hogy Haynau elé járulva kérje a fogságba esett fia, János⁴ szabadon bocsátását. A szerencsétlen események hatására a lunkányi nagyolvasztó személyzete vélhetően megijedt a megtorlástól, és cserbenhagyta a működő üzemet. A család tagjai közül többen börtönbe kerültek.

A határőrvidéki katonai parancsnokság éppúgy, mint az osztrák uralom alá került bányatársaságok és a bécsi körök ezt követően már nyíltan rosszindulattal kezelték a vállalat ügyeit. A beözönlő olcsó angol vas is megnehezítette a mindennapi életet. Az 1857-ben kikényszerített felszámolás után a ruszskabányai üzemet csak óriási veszteségek árán tudták eladni. Erről a történetről az *Időhidak*⁵ című könyvében ír részletesen *Maderspach Kinga*.

Idősebb Maderspach Viktor

Az új korszak központi figurája idősebb Maderspach Viktor, aki 1833. április 1-én született Ruszskabányán, Maderspach Károly és Buchwald Franciska második fiaként. Katonának készült, a budapesti Ludovika Akadémia növendéke volt, a szabadságharc végéig Perczel Mór honvédtábornok seregében harcolt. Az 1849. évi ruszskabányai katasztrófa után egy ideig Selmezbányán bujdosott. 1851 körül beiratkozott a helyi bányászati akadémiára, majd annak elvégzése után visszament Ruszskabányára, és a hámor gondnoka lett. Rövid ideig édesanyja, Buchwald Franciska is Ruszskabányán élt vele.

A szerző megemlíti, hogy Maderspach Ferenc valószínűleg Kendeffy Zsuzsanna Katinka⁶ unokáját vette el feleségül, aki Demson nőtt fel. Ennek köszönhető, hogy 1876-ban Viktor bátyját, Maderspach Jánost

---

ro/maderspach-karoly-1791-1849/ Maderspach Károly (1791–1849) (letöltés dátuma: 2023. 09. 02.).

⁴ Maderspach János Ruszskabányán született 1831. április 14-én, a bécsi hadmérnöki akadémián tanult, majd jogot végzett. Kishátszegen hunyt el 1891. március 27-én. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/hadnagyok-es-fohadnagyok-az-184849-evi-szabadsagharcban-2/m-12C9/maderspach-janos-12E5/>; Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara – Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban – M – Maderspach János (letöltés dátuma: 2023. 09. 02.).

⁵ A könyv a szerző saját kiadásában jelent meg 2019-ben.

⁶ Kendeffy Zsuzsanna Katinka említése azért figyelemre méltó, mivel Katinka Andrásy Gyula felesége volt, ifj. Andrásy Gyula magyar miniszterelnök édesanyja.

kérték fel a Kendeffy család Óraljaboldogfalvi kastélya átépítésére. A szerzőnek érdemes lett volna kitérnie arra, kik voltak a Kendeffyék, és hogy pontosan milyen kastélyról van szó.⁷

Idősebb Maderspach Viktor 1858-ban Ruszskabányáról Stejaspatakra költözött,⁸ hogy átvegye a vasgyár irányítását. Miután bebizonyosodott, hogy a vállalkozás nem lesz gyümölcsöző, 1873-ban eladta a gyárat Lónyai Menyhértnek. A könyv tanúsága szerint két évvel később, 1875. február 10-én Vaspatakon megszületett Viktor első fia, ifjabb Maderspach Viktor.

Visszatérve Lónyai Menyhérthez: hiányolom, hogy a szerző ezúttal sem részletezi, kiről van szó. Ebben az esetben erre a kitérőre azért lett volna szükség, mert a vásárló nem akárki, hanem egy többrendbeli miniszter, sőt miniszterelnök, aki grófi címet is szerzett, és 1871-től elnöke volt a Magyar Tudományos Akadémiának.⁹ Valószínűleg, hogy ez sem lesz mindazok számára világos, akik belelapoznak a kötetbe.

Magyar ipar a Zsil völgyében

A folytatásban a hunyadi fűrészüzemek múltjába avatja be az olvasót a szerző. Megtudjuk, hogy 1870-ben megépült a Piskit Petrozsénnyel összekötő vasút szárnyvonala, amely Aradig biztosította a Zsil völgyében kitermelt ipari termékek szállítását, majd a Maderspach- és Kohn-féle iszkronyi (Alsóbarbatyen) fűrésztelep létesítését tárgyalja hosszasan.

Nem ártott volna lábjegyzetben megadni a mai földrajzi elnevezéseket is, mivel így nehéz eligazodnia az adott vidéket csak felületesen vagy egyáltalán nem ismerő magyar olvasónak. A figyelmetlenséget a mellékelt dokumentumértékű fotók ellensúlyozzák.¹⁰ Fontos következtetés is

⁷ Az Erdélyi magyar elektronikus könyvtár szerint az Óraljaboldogfalvi kastély több építési időszak során alakult ki. Mai, neogótikus formáját Kendeffy Árpád (1839–1881) birtoklása idején, 1870–1874 között nyerte el. Az épület újjáépítésében két személy játszott fontos szerepet: Schulcz József építész és id. Storno Ferenc restaurátor, festő, belső dekorátor. Az utolsó lezármazott, aki a kastélyban lakott az 1946-os földreformig, Kendeffy Gábor (1875–1962) és felesége, Bánffy Zsuzsanna (1888–1971). <https://lexikon.adatbank.ro/muemlek.php?id=384> Kendeffy-kastély, Óraljaboldogfalva (letöltés dátuma: 2023. 09. 02.).

⁸ A szerző Vaspatakként említi. A tárgyalt időszakban egyébként Demsus-Szkey névváltozattal szerepel az okmányokban. https://web.archive.org/web/20110710230653/http://www.fatornyosfalunk.com/helynevkonyv_-_1._kotet_A-H.pdf Erdélyi helynevkönyv – Adattári tallózásból összehozta Vistai András János (letöltés dátuma: 2023. 09. 16.).

⁹ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/1-76823/lonyay-menyhert-grof-76A5C/> Lónyai Menyhért, gróf (letöltés dátuma: 2023. 09. 16.).

¹⁰ Maderspach Kinga: i. m. 40–43.

megfogalmazódik abban a megállapításban, hogy a Maderspach Viktor által működtetett fafeldolgozóüzem nagy változásokat eredményezett, megalapozta a Hunyad megyei ipar fejlődését.

Ábrányi Emil költő, újságíró így ír erről a *Pásztorok közt* című tárcájában: „Ebben a szép, nyájas völgyben a magyarság hivatalos hatalma dominál; de a falvak lakossága oláh; és az oláh a világ legszegényebb és egyúttal legigénytelenebb embere. [...] A zsilvölgyi oláh parasztnak a magyar ipar és az elemi csapás ad egy kis megélni való kenyeret.”¹¹

A ruszabányai vidék bányászati feltárását 1840 körül a Hoffmann Testvérek és Maderspach Károly Bánya- és Vasmű Társulat kezdte meg.¹² Először földterületeket vásároltak a leendő bányák beindításához. Maderspach Ferenc, Károly öccse is vásárolt birtokokat a társulatnak, ami nem volt nehéz számára, mivel ő maga is ezen a vidéken, Borvátvizen élt.

Érdekes részlet, és egyben feladat is a történészeknek, hogy Maderspach Károlyék az első fúrások eredményét fémlemezekre vésték, a lemezeket pedig állítólag Bukarestbe vitték, ahol Maderspach Kinga szerint vagy elvesztek, vagy szórtanul lappanganak.

A szerző persze nemcsak kihívás elé állítja a kutatókat, hanem számos olyan színes hírt is beemel a könyvébe, például a fürdőkultúráról, amelyek nem tartoznak szorosan a kötet fő tematikájához, de gazdagítják az adott régióról alkotott ismereteinket. Ezek közé tartozik a *Magyar Polgár* 1883. július 6-i számában megjelent cikk, benne jó néhány érdekes adalékkal: „A báznai fürdőn – mint onnan írják – múlt hó elsején kezdődött meg a fürdőidény. [...] Konyhája meglehetősen aránylag nem drága; 160 szobája van, Orvosa dr. Binder Medgyesről, ki minden második nap rendel. Jelenleg 70 család van ott, összesen 120 személlyel. A többi között ott van özv. báró Kemény Istvánné Csombordról, özv. Kendeffy Istvánné Mező-Méhesről, br. Kemény Ödönné Alsó-Jarából, Irányi Dániel, országos képviselő, gr. Teleky Ede, Borszéki Antal és neje Budapestről, [...] Gróf Teleki Ede is igen népszerűvé vált a fürdőn.”¹³

¹¹ Ábrányi Emil: *Pásztorok közt. Pesti Napló*, 1898. július 29. 1.

¹² Hoffmann Antallal, a későbbi üzlettárssal Maderspach Károly a Selmezbányai Bányászati Akadémián évfolyamtárs volt. Tanulmányaik befejezése után, 1823-ban együtt alapították meg a Hoffmann Testvérek és Maderspach Károly Bánya- és Vasmű Társulatot. Károly a cég vezetésében az öntödei, a kohó-, a gépészeti és az általános fejlesztési ügyekkel foglalkozott. A ruszabányai vállalat 1845-ben kiegészült a négy hámorból és a hozzátartozó olvasztókból álló szomszédos nándorhegyi művekkel. Rövidesen megvásárolták a Macasel melletti vasércbányát és olvasztót is, valamint az ottani ólom-, ezüst-, szén- és rézbányákat, végül a Zsil-völgyi kőszén-előfordulás egy részét. Az 1842-ben rendezett első magyar iparkitűzésen a vállalat már kitűnően szerepelt. Székely Lajos – Óvári Antal (1975): Maderspach Károly élete és munkássága. *Bányászati és Kohászati Lapok*, 108. évf., 1–2. szám, 447–449.

¹³ Maderspach Kinga: i. m. 54.

Idősebb Maderspach Viktor 1885. június 5-én hunyt el Herkulesfürdőn, alig ötvenkét éves korában. A Gambrinusz vendéglő mögötti hegytető, a Szurdok szoros bejáratánál lévő családi sírkertben temették el. Ugyanide temették el a nagyapját is, Niuny Fridolint¹⁴ 1879-ben. Halálát követően a felesége vette át a fűrészüzem működtetését.

A gróf, aki utazott, vadászott és bányákat nyitott

A család háza, ahol az utód, ifjabb Viktor a gyerekkorát töltötte, talán az az épület lehetett, amely még ma is áll Iszkronyban. Ezt a helybeliek a gróf úr kastélyának nevezik, vagy egyszerűen tornyos házként emlegetik, jegyzi meg a szerző, kapcsolatot teremtve a múlt és a jelen között.¹⁵

Nagyon jó hangulatot kölcsönöznek a szövegnek azok a részletek is, amelyekben arról ír Maderspach Kinga, hogy egy hatalmas dendrológiai park is volt Viktorék birtokában.¹⁶ Emellett a vadászat érzékletes leírása is fokozza az olvasás élményét.¹⁷ A millennium kiállítás kapcsán például Maderspach Viktor *Páreng-Retyezát* című könyvéből idézi az „Úri Vadászok és vadorzók” fejezetet.¹⁸

Jót tesz továbbá a könyvnek az is, hogy Maderspach Viktor utazásairól is beszámol. Alig két évvel az esküvője után a kalandokra vágyó ifjú férj hosszú útra indult, ám most nem a közeli hegyekbe, hanem a tengerentúlra. 1902-ben a világ másik felének vágott neki, ugyanis meg sem állt Amerikáig.¹⁹

A leírásból kiderül, hogy bizony kemény ember volt. Nem szerette szaporítani a szót, és elvárta, hogy mindenki tudja, mi a dolga. Nagy műveltségű, művészeteket kedvelő férfiként maradt meg az utókor emlékezetében. Tudományos munkái is jelentősek, főleg a természettudomány területén alkotott figyelemre méltót.

Visszatérve a bányáigyre, fontos ipartörténeti adatokat oszt meg az olvasóval az író. Kifejti, hogy az első bányák megnyitása után sorra nyíl-

---

¹⁴ A Niuny családról a szerző, aki feltételezhetően egy régi forrásból merített, azt mondja, hogy aruman-makedón származásúak voltak. Ma arománnak hívjuk őket. Róza apja, Niuny Fridolin oravicai bányatulajdonos annak a Jánosnak a fia volt, aki 1817-ben a bécsi Burgtheater mintájára megtervezte és megépítette az első magyar kőszínházat Oravicabányán. Fridolinról továbbá megjegyzi, hogy a bánsági bányavidék nemzetiségének tisztjeként vett részt az 1848-as szabadságharcban. Maderspach Kinga: i. m. 28–30.

¹⁵ Uo. 59.

¹⁶ Uo. 61.

¹⁷ Uo. 72–112.

¹⁸ Uo. 104–107.

¹⁹ Uo. 149.

tak meg az újabb tárnák. Ezeket helymeghatározással együtt név szerint is felsorolja.²⁰

Új információként közli, hogy az 1860-as években a magánosok bányajogositványai a magyar Zsil jobb partján terültek el, míg a kincstári telep a bal parton húzódott. A bányatárásokkal egyidejűleg egyengetni, rendezni kezdték a felszínt is, építeni a munkáskolóniákat. Az első házakat nyers téglából, fából és vályogból emelték a Keleti bánya körül. A Csehországból ide került bányászok Prágának nevezték el a településrészt, amely a magyar Zsil fellegvárteraszának agyagos halmain épült fel a város északkeleti sarkán, zegzugos utcákkal.

Ugyanekkor a kincstár is építeni kezdte a petrillai törzskolóniát és a főút mindkét oldalán a Deák- vagy Livazeni-gyarmatot, tisztii, altisztii és munkáslakásokkal, iskolával, kórházzal. A Brassói Bánya- és Kohóegylet a város szívében, a főúttól keletre alakította ki felső “gyarmatát”, 52 lakóházzal, az alsó kolóniát 41 házzal, az Iroda és Hosszú utcákkal. A később kialakított telepítések már szabályos, egyenes utcákból, egyforma kerttel ellátott bányáslakásokból álltak.

Az itteni feketekőszén-telepeket 1788-ban fedezték fel. A területre a Hoffmann cég 1850-ben szerezte meg a koncessziót, a kitermelést 1895-ben kezdték meg. A Felső Zsil-völgyi Kőszénbánya Rt. német tőkével jött létre, és Dilzsára, Vulkánra, Urikányra, valamint Kimpulunyágra szerzett koncessziót. A megélhetést Lupényban is főleg a bányák adták. A fakitermelést olasz és tiroli munkások végezték, írja a könyvben Maderspach Kinga.

Gazdaság és politika

A szerző a politikai eseményeket sem hagyta ki a sorból. Tudósít többek között arról, hogy a hátszegi kerületben Deák Lajos elnökletével alakult meg a Hátszeg-vidéki Függetlenségi és 48-as Párt, amely csatlakozott a Zsil-völgyi Petrozsényben már megalakult ’48-as Párthoz és annak jelöltjéhez, Maderspach Vilmoshoz. Kitér arra is, hogy a família tagjai a közélet minden fontosabb eseményén részt vettek szűkebb hazájukban, mert a város és a közvetlen környezet támogatása, a kultúra, a műveltség továbbadása, a rászoruló emberek segítése a Maderspachok élete részének számított.

A családnak szabadkőműves tagjai is voltak, többek között Károly édesapja, János, aki mellett a már említett Niuny János²¹ (Niuny Róza nagypapa, Maderspach Viktor dédapja) neve is felbukkan az oravicai kő-

²⁰ Uo. 164–165.

²¹ Lásd: a 15. lábjegyzetet.

színház tervezőjeként. Niuny János egy francia páholy nagymestere volt, és Maderspach János hívta meg az oravicai páholyba.²² Az 1848-as szabadságharcot megelőzően Károly is belépett a társaságba, feltételezések szerint az oravicai *Glück auf* nevű páholyba, ahonnan később kilépett.²³

A család a helyi gazdasági életben is fontos szerepet vállalt. A Zsil-völgyi Ipar- és Kereskedelmi Bank Viktort és Jánost is igazgatósági taggá választotta. Mivel a gyár vezetésében már öccse, János is részt vett, Viktornak több lehetősége és ideje maradt, hogy megmutassa magát a politikai életben. Ez azonban nem volt egyszerű, mivel ez idő tájt egész Hunyad megye forrongott.

A román megszállás

A világtörténelem addigi legszörnyűbb időszaka következett, amikor 1914. július 28-án az Osztrák–Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának. Kibört a háború, amelybe alig egy hónap alatt sorra beléptek az országok. Maderspach Kinga a Zsil-völgyi eseményekbe nyújt betekintést.

Az általános mozgósítás keretében, 1914 augusztusában a bányavállalatokat itt katonai felügyelet alá helyezték.²⁴ Mivel a széntermelés létfontosságú volt a háború folytatásához, a bevonultatás a bányászok köréből kisebb arányban történt, mint a közélet egyéb helyeiről, ami az elégedetlenség lecsendesedését eredményezte, mutat rá a szerző.

A történészek számára forrásértékkel bírhat a regionális háborús események taglalása, a román–magyar konfliktus ismertetése. Maderspach Kinga úgy fogalmaz, hogy eljött az első háborús karácsony, és a szomszédos Romániából furcsa hírek kezdtek szállingózni. Elterjedt a híre annak, hogy az ország mozgósít.²⁵ A Vulkán feletti Strázsa-hegyre a románok 7 méter széles hadiutat építettek, Hátszeg és Puj között védműveket létesítettek, és csak a jeladást várták, hogy bemasíroztassák katonáikat Erdélybe. A határszéli lakosság állandó izgalomban élt, mindenki az ország belsejébe akart menekülni.

Erich von Falkenhayn tábornok szeptember elején indította meg a német–osztrák–magyar ellentámadást, és 10-én Hátszeg mellett le is győzte a román sereget, majd még aznap visszafoglalta Petrozsényt. Ebben nagy szerepe volt Maderspach Viktornak, aki szabadcsapatokat szervezve rendre megzavarta a román katonai hadműveleteket, és értékes információkat gyűjtött az ellenség mozgásáról.

²² Maderspach Kinga: i. m. 197.

²³ Uo.

²⁴ Uo. 217–218.

²⁵ Uo. 220.

Ennek ellenére 1919. január végén a félelmek beigazolódtak, Erdély román megszállás alá került. Akik nem vetették alá magukat az új parancsoknak, azokat katonai törvényszék elé idézték, a nem megfelelő magatartású tisztviselőket 48 órán belül kiutasították az országból. A végkifejletet az „Elveszett haza – 1918. december 1.” című alfejezetben tárgyalja a szerző.²⁶

Maderspach Viktor természetesen nem volt hajlandó elfogadni az új helyzetet, inkább ismét a harctérre sietett, hogy tehesen valamit a hazájáért, jegyzi meg az unoka. Önkéntes huszárcapitányként belépett a Kratochvil Károly ezredes parancsnoksága alatt álló Székely hadosztályba, amelyet 1918. december 1. után az Erdélybe masírozó román csapatok ellen hoztak létre.²⁷A történet ezt követően vett „véres” fordulatot. Viktor édesanyjának a házába román vacsoravendégek (is) érkeztek, akikkel összezapott a két Maderspach fiú. János súlyosan megsebesült, Viktornak pedig menekülnie kellett, miután pusztá kézzel megölte a támadóját.

Menekülés Erdélyből

„A menekülés után avagy a Zsil-völgyi Maderspach történet lezárása” című alfejezet egyfajta szenvedéstörténet.²⁸ Megtudjuk belőle, hogy Maderspach Viktor sikeres elmenekülése után államellenes összeesküvés miatt János öccsét és az édesanyját letartóztatták. A feleségét börtönbe vetették, ahol többször megverték a korabeli titkosszolgálat, a Siguranta emberei azzal a céllal, hogy elárulja, merre szökött Viktor, hová rejtette a fegyvereket és a robbanóanyagokat. Elkezdődtek a mindennapos kihallgatások, a házkutatások, a kíméletlen bántalmazások, a vég nélküli hamis vádaskodások, hazug gyanúsítások.

Mivel János és Viktor Horthy-agitációt is szervezett Erdélyben, Mundrac Aurél vezetésével detektívkülönítmény szállt ki Petrozsényba, hogy letartóztassa a Maderspachokat. Viktor azonban lelőtte a különítményt vezető rendőrt.

A könyv behatóan foglalkozik a Maderspach-perrel, amely 1923. július 17-én kezdődött a nagyszebeni hadbírószágon.²⁹ A fő vádlottakat azért tartották bűnösnek, mert alagutak és vasúti hidak felrobbantását tervezték Budapest támogatásával, és ezzel a román állam biztonságára törtek. Jánost végül felmentették, Viktort húszévi kényszermunkára ítélték. A

---

²⁶ Uo. 259–263.

²⁷ Uo. 261.

²⁸ Uo. 273–291.

²⁹ Uo. 275–290.

család elmenekült Romániából. Maderspach Viktor soha többé nem láthatta a hegyeit, a família Zsil-völgyi ága eltűnt Hunyad megyéből.

A második fejezet Maderspach Viktor válogatott írásait tartalmazza, illetve olyan olvasnivalókat, amelyekben mások írnak róla.³⁰ A bevezetőben a szerző úgy fogalmaz, hogy Maderspach Viktor cikkei, könyvei arról tanúskodnak, mennyire otthonosan mozgott a tudomány, a művészet, a kultúra, de még a mérnöki ismeretek területén is. Átala ismerhetjük meg a Zsil-völgyi élet mindennapjait, a Déli-Kárpátok világát. Az utószóban a szerző bevallja: nem volt könnyű dolga, hiszen Maderspach Viktor rejtőzködött a külvilág tekintete előtt, életét ezért nem egyszerű feltárni. Maderspach Kinga munkáját Klipke Tamás újságíró és Maderspach Katalin segítette, akik a szöveggondozásban vettek részt.